

Kiem Kracht

Stichting Zaadgoed
voor biologische zaadteelt
en veredeling

In dit nummer:

- Eemlook en 176 soorten knoflook
- Van de voorzitter
- Uienveredeling door René Groenen afgerond
- Oude rassen komen goed op
- Kort Nieuws

“Kou is goed voor de tenen”

Eemlook is een uniek, kleinschalig biologisch bedrijf met een grote diversiteit aan knoflook. Kees Huijbregts en zijn vrouw Els verbouwen op een kwart hectare maar liefst 176 verschillende variëteiten. Tijd voor een nadere kennismaking.

De familie Huijbregts is in 2006 gestart met het bedrijf en huurt grond bij een biologische boer in Leusden: “Ik heb een kwart hectare en ga bij hem achter de aardappelen aan. Als de aardappels geogst zijn, begin ik met de knoflookteelt” aldus Kees. Eemlook is uniek in zijn soort. Het is de enige knoflookwekerij in West-Europa met zoveel verschillende rassen. “In het begin dacht ik net als de meeste mensen dat er maar één soort knoflook was. Die had ik. Met de komst van internet ben ik verder gaan zoeken. In de Verenigde Staten bleken ze zo’n 300 soorten te telen. Ik heb mijn best gedaan om zoveel mogelijk van die variëteiten hierheen te krijgen. Het is steeds meer een passie geworden.”

Herkomst

Knoflook komt oorspronkelijk uit Azië, uit landen als Tadzjikistan, Oezbekistan en Kazachstan. Een paar liefhebbers en wetenschappers uit de VS zijn na de val van de muur op zoektocht gegaan. Ze kwamen talloze rassen tegen. Kleine boertjes bewaren vaak zelf wat pootgoed en

telen daarmee verder. Zo kan er na verloop van tijd een nieuw ras ontstaan.

De Amerikanen hebben de knoflook ingedeeld in groepen, bijvoorbeeld bloeiende en niet- bloeiende knoflook. Elke groep heeft een eigen smaakpalet en een eigen uiterlijk: het aantal tenen varieert van vier tot wel vijftientig. Ook de smaken zijn zeer divers. “Soms proef je in het begin een scherpe smaak en vlakt die daarna af. Bij andere rassen is de smaak in het begin mild en wordt deze na een tijdje juist heftig. Weer andere zijn wat romig van smaak.” licht Huijbregts toe.

In Nederland is 90% van de knoflook afkomstig uit China. Over de Chinese knoflook is Huijbregts bepaald niet te spreken: “Wat hier in de winkels ligt, is meestal twee of drie jaar oud. Alles heeft lang in de koelcel gelegen, waardoor de vitaliteit verloren gaat. De knoflook is vaak zacht en heeft groene puntjes. Eigenlijk is het gewoon niks meer.”

Koude tenen

De teelt begint in oktober, dan worden de tenen gepoot. “Eerst

→ vervolg ``Kou is goed voor de tenen``

moet je ze uit elkaar halen want alleen de grootste tenen worden geplant. De meeste rassen hebben al voor de winter wat groen boven de grond staan. Die kou kunnen ze goed hebben. Sterker: kou is goed voor de knoflook want die bevordert het slijten van de tenen." In het voorjaar moet je vooral onkruid wieden. In juni staan sommige rassen in bloei. "De bloemstengels halen we eruit, want de energie moet naar de bol gaan." De oogst is in juli en gebeurt met de hand. Vervolgens wordt de knoflook met loof en al te drogen gehangen gedurende zes weken. "Daarna knippen we de loof en wortels eraf en is alles klaar voor de

verkoop."

Het is een intensief proces, maar Huijbregts kiest daar bewust voor. "De liefde die je in de plant stopt, moet er ergens ook weer uit komen. En als je met je handen werkt, kun je de slechte bollen er zo uit halen."

tips voor tuinders

- Begin met goed pootgoed. Neem géén knoflook uit China! In speciaalzaken kun je goede knoflook kopen, of je kunt wachten tot de volgende zomer. Leveranciers zijn bijvoorbeeld Vreeken (www.vreeken.nl), Carel Bouma (www.biologisch.pootgoed.nl) en de webshop www.levenvanhetland.nl.
- Knoflook houdt niet van natte voeten. De Eemlook gebruikt daarom verhoogde bedden. De bemesting is te vergelijken met de uienteelt. Op de website www.eemlook.nl staat een uitgebreide handleiding met tips voor de teelt.

Vermeerderen

Vermeerderen gebeurt alleen vegetatief: je zet een teentje in de grond, dat wordt een bol en daarin zitten weer meerdere tenen. Zo kun je het pootgoed eenvoudig vermeerderen. Bloeiende rassen hebben in de bloemstengel kleine broedbolletjes die op zaden lijken. "Bij Wageningen Universiteit loopt een onderzoek naar de mogelijkheid om 'zaden' te telen van knoflook. In theorie kan dat, maar in Nederland is het vrijwel onmogelijk omdat de zomers te kort zijn. En je moet al die kleine bolletjes uit de bloem zien te halen."

Favoriet

Hoewel Huijbregts het liefst met zijn handen in de grond zit, houdt hij ook van koken met knoflook. " Het allerlekkerste vind ik de garlic baker (knoflookbol uit de oven): je neemt een hele bol knoflook en snijdt het topje eraf zodat je de teentjes kunt zien zitten. Leg die in een bakje in de oven (op 120 graden) met wat olijfolie, peper en zout. Na een uur is de knoflook zo zacht geworden dat je hem heerlijk op je brood kunt smeren. Als knoflookboter, maar dan zonder boter. Mmm!"

Onlangs stuitte ik op onderstaande foto. In Zwitserland nodigen biologische boeren burgers uit om samen met hen 'toekomst te zaaien'. Het is een foto waar je ogen naar toe getrokken worden. Hoe komt dat? Wat is het gevoel daarachter? Ik heb hier vorig jaar een gedicht geplaatst van Ida Gerhardt over de eerbied voor zaad met de slotregels: 'zaad in de donkere aarde en het zal groen ontwaken'. Zaadgoed heeft terecht een spirituele dimensie. Want hoeveel we ook denken te weten van het leven, de essentie van levenskracht is nog een onduidelijk gebied. Daarom blijken proeven in laboratoria met nieuw geknutselde rassen in het veld vaak heel anders uit te pakken. Leven ontwikkelt zich in verhouding tot de omgeving. In de uitdaging die de grond en de directe omgeving biedt om weerstand op te bouwen, zich te ontwikkelen, uit te groeien en volwassen te worden.

Zaaien en oogsten zijn in de geschiedenis daarom altijd gebeurtenissen geweest die omgeven werden met tal van rituelen. Het vieren van het leven. Afgelopen zomer hebben mijn dochters een workshop gevolgd waarbij graanstengels tot oogstsymbolen gevlochten moesten worden, een eeuwenoud ritueel. De workshop werd gegeven door biologisch-dynamische boerin Jozien Vos. Ze vertelde dat deze symbolen alleen met biologisch graan gemaakt kunnen worden. Gangbaar hebben de stengels zoveel bespuitingen ondergaan dat ze hun buigzaamheid hebben verloren en knappen als je ze wilt vlechten. Het geeft te denken. Misschien een idee om ook in Nederland zij aan zij te gaan staan bij biologische boeren om de bodem in te zaaien en later mooie symbolen van de oogst te vlechten.

Bert van Ruitenbeek
Voorzitter Zaadgoed

Uienveredeling door René Groenen afgerond

René Groenen heeft jarenlang met steun van Stichting Zaadgoed gewerkt aan de veredeling van robuuste uienrassen voor de biologisch-dynamische landbouw. Dit project is in 2010 afgerond. Helaas bleken zijn uienselecties uiteindelijk niet te kunnen concurreren met bestaande rassen. Een terugblik.

Op basis van oude uienrassen uit de genenbank zijn in 2003 een zestal populatiekruisingen gemaakt. Door populatiekruisingen ontstaan nakomelingen met een zeer brede genetische basis. Vanaf 2004 is René Groenen in een aantal van die nakomelingen o.a. gaan selecteren op vroegheid, goede bewaarbaarheid en meeldauwtolerantie. Op het gebied van vroegheid en bewaarbaarheid boekte René duidelijk vooruitgang en ook de opbrengst van sommige selecties was goed.

Selecteren op een hogere weerbaarheid tegen meeldauw bleek lastiger. "Meestal zijn de uien met een latere meeldauwaantasting ook later in de afrijping, en late afrijping is juist een ongewenste eigenschap" aldus René.

Vorig jaar is het resultaat van zijn selectiewerk getoetst bij een professioneel werkend uienbedrijf met eigen zaadvaste rassen. De conclusie was dat de door René Groenen ontwikkelde rassen weliswaar goed waren maar, in vergelijking met hun eigen rassen, net niet mee konden komen in opbrengst en uniformiteit. Dat is natuurlijk heel jammer. Zeker omdat er geen andere bedrijven zijn die deze rassen op de markt willen brengen. "Veredeling is een zoekproces waarbij succes helaas niet gegarandeerd is. Misschien moet de conclusie zijn dat mijn doel te hoog gegrepen was. Als je begint met een populatiekruising is het extra moeilijk om een ras te ontwikkelen dat voldoende uniform is en ook op alle andere eigenschappen goed scoort" aldus René. Hij vervolgt; "Dat neemt niet weg dat ik heel dankbaar ben dat ik door donateurs van Stichting Zaadgoed in staat ben gesteld om als tuinder dit veredelingswerk te kunnen doen. Ik het er ook veel van geleerd. Daarvoor dus mijn hartelijke dank!"

Overigens heeft René wel succes behaald in een ander veredelingsprogramma. Het Duitse Bingenheimer Saatgut zal binnen enkele jaren een nieuw, heel vroeg, uienras van René op de markt brengen.

Oude rassen komen goed op

In de vorige Kiemkracht vertelden we u al over de rassentoets. Doel van deze toets is onze donateurs een actieve bijdrage te laten leveren aan het bevorderen van de biodiversiteit. Bijna zeventig donateurs en moestuinders hebben dit voorjaar 25 zaadjes van een oud erwten- of kapucijnerras in hun tuin gezaaid. Daarnaast hebben ze een rasbeschrijvingsformulier ingevuld en foto's gemaakt. In de zomer zijn ruim twintig deelnemers bij elkaar gekomen om ervaringen uit te wisselen. Hoewel de zaden meestal goed waren opgekomen, hadden de planten bij verschillende mensen flink te lijden gehad van droogte, vraat, drukte of te lange vakanties. Enkele deelnemers hadden al peulen meegenomen en die werden ter plekke op traditionele wijze bereid door kok Renata. De Harrysons Glory bleek het lekkerste, gevolgd door de Wijker Vale. Coen ter Berg van Stichting Zaadgoed gaf tips voor het bewaren van de zaden zodat ze volgend jaar opnieuw uitgezaaid kunnen worden. Momenteel worden alle resultaten van de rassentoets uitgewerkt. Meer foto's van bloeiende planten zijn te bekijken op onze website. Of de actie volgend jaar een vervolg krijgt wordt beslist in de komende bestuursvergadering.

Harrysons Glory, foto Rob Plomp

Zelka, foto Joop Reichenfelf

Wijker Vale, foto Roos Fokkema

Kort Nieuws

Scholieren testen favoriete sla

Dit jaar testen de scholieren die meedoen aan het sla-project van Stichting Zaadgoed hun favoriete kroppen sla.

Twee redelijk homogene soorten zijn door de scholieren getest op bereiding en smaak. Tijdens het snijden bleek dat de groene soort slap werd en daardoor slecht te bereiden was. De rood-groene soort sneed goed en smaakt "fris en knisperig". Komend jaar hopen we een zaadvaste lijn hiervan op de tuin te hebben, die de kinderen dan een naam mogen geven.

ECO-PB bestaat 10 jaar

Begin november vierde de Europese organisatie voor biologische plantenveredeling (ECO-PB) haar 10-jarig bestaan met een conferentie in Frankfurt. Stichting Zaadgoed, al jaren lid van Eco-PB, was erbij. Maaïke Raaijmakers heeft een overzicht gegeven van alle (onderzoek-)projecten op het gebied van biologische veredeling en het behoud van agrarische biodiversiteit. Aansluitend op de conferentie was er een algemene ledenvergadering waar Maaïke is gekozen als bestuurlid. Zij zal zich vooral inzetten om de samenwerking van ECO-PB met de koepelorganisatie voor de biologische landbouw (IFOAM) te verbeteren. Kijk voor een uitgebreider verslag op onze website www.zaadgoed.nl of op www.ecopb.org

Twee nieuwe bestuursleden

In de vorige Kiemkracht stond een oproep voor een nieuwe secretaris. Tot onze vreugde kunnen we melden dat Jelle Schöttelndreier bereid is om die taak op zich te nemen. Hij is in de beginjaren van Stichting Zaadgoed ook al eens secretaris geweest en heeft nu tijd en zin om die taak weer op te pakken. Ook Edwin Nuijten heeft zich gemeld als bestuurslid. Hij is veredelaar en werkt als onderzoeker bij het Louis Bolk Instituut.

Tomatenactie

Actie "Wilde tomaat" was een succes: bijna 20.000 consumenten hebben een bakje "wilde tomaten" gekocht bij hun biologische speciaalzaak. Voor elk verkocht bakje gaat tien cent naar Stichting Zaadgoed. De opbrengst zal gebruikt worden om de instandhouding en biologische zaadvermeerdering van enkele "Wild Wonder"-tomatenrassen te verbeteren. Tomatenteler Frank de Koning gaat hiervoor samenwerken met zaadbedrijf de Bolster. De vermeerdering van oude rassen is lastig omdat de zaadkwaliteit soms te wensen overlaat. Aan de actie was ook een prijsvraag verbonden. Meer dan 200 consumenten hebben een slagzin over biodiversiteit gemaakt. De vijf winnende slagzinnen zijn nog te zien op onze website.

Waarom Stichting Zaadgoed ?

De biologische landbouw wil gezonde en smakelijke voeding produceren zonder kunstmest, chemische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie. Daarvoor zijn rassen nodig die zijn aangepast aan de biologische teeltwijze. Biologische rassen met een brede weerstand tegen ziekten en plagen en een goed ontwikkeld wortelstelsel om voldoende voedingsstoffen uit de bodem of organische mest te halen. Om deze rassen te ontwikkelen is veel veredelingswerk nodig, veel meer dan tot nu toe wordt gedaan. Stichting Zaadgoed is opgericht om biologische zaadteelt en veredeling te stimuleren.

Dit doet ze onder andere door het ondersteunen van concrete veredelingsactiviteiten voor en door biologische telers en veredelaars. Daarnaast zet de stichting zich in voor het behoud van de diversiteit aan gewassen en rassen in de landbouw. Uw hulp is daarbij hard nodig. Bent u enthousiast over de doelstellingen van Stichting Zaadgoed, word dan donateur door 15 euro (of meer) over te maken op banknummer 19 83 73 996 t.n.v. Stichting Zaadgoed te Utrecht o.v.v. uw naam en volledige adres. Of kijk op www.zaadgoed.nl voor meer informatie.

Welkomstgeschenk

Voor nieuwe donateurs heeft Stichting Zaadgoed een set van 4 mooie ansichtkaarten ontwikkeld. Op de kaarten staan foto's van gewassen waaraan in projecten van zaadgoed gewerkt wordt.

Colofon

Kiemkracht is een uitgave van Stichting Zaadgoed en verschijnt 2x per jaar.

Redactie: Maaïke Raaijmakers.

Foto's: De Eemlook, Stichting Zaadgoed.

Aan dit nummer werkten mee: Jasper Vink, Bert van Ruitenbeek, Coen ter Berg, Kees Huijbregts, Michel Haring.

Vormgeving & productie: www.burolaga.nl

Adres redactie en Stichting Zaadgoed:

Postbus 12048 3501 AA Utrecht

e-mail: info@zaadgoed.nl website: www.zaadgoed.nl

Triodosbank nr 19 83 73 996